

dlhujú aj sebe, filozofii. A po tejto stránke vykazuje sborník rozhodné manko. Prírodovedecký materiál sa tu spracúva v minimálnom množstve, aspoň z hľadiska dialektiky, a uvádzajú sa väčšinou konvenčné príklady. Výnimkou je štúdia E. Filovej. Po monotónnom brázdnení *Kapitálu* je úplným občerstvením čítať o dialektike celku a častí v biológii. Na margo vedeckej hodnoty jej vývodov sa nevyjadrujeme, lebo sa necítíme na to kompetentní, no sympatické je, že zápasí s novým materiálom a nejde vyšliapanou cestou. Rov-

nako pôsobia aj štúdie akademika Hrušovského a prof. Filkorna.

V tom vidíme hlavný nedostatok sborníka. O drobnejších vecných problémoch, ktoré v nás jeho čítba vyvolala, tak isto sa tu nemôžeme rozpisovať. Neviníme z onoho nedostatku len autorov. Tak sa u nás donedávna pracovalo a čiastočne tomu ešte podľahli. Dnes by už iste všetci písali ináč. Bolo by len žiadúce, aby sa to čím skôr aj prejavilo.

Teodor Münz

FILOZOFICKÉ PROBLÉMY SÚČASNEJ BIOLÓGIE

Je nesporne prejavom cieľavedomého edičného úsilia, keď po sborníku *Filozofické problémy súčasnej fyziky a astronómie* (1962) vychádza vo Vydavateľstve politickej literatúry opäť podobná práca so zameraním na problematiku inej špeciálnej vedy — *Filozofické problémy súčasnej biológie*. Význam tohto úsilia iste ocenia nielen pracovníci filozofického frontu. Rozsah a rozptyl skúmanej problematiky v biológii, ale aj v iných špeciálnych vedách veľmi sťažuje systematické sledovanie dosiahnutých výsledkov. Vydanie sborníka, ktorý prináša prehľad najpozoruhodnejších prác zo sledovanej problematiky, je preto vítanou príležitosťou na ulahčenie štúdia a obohatenie diskusie.

Aktuálnosť diskusie o biologickej problematike netreba zvlášť zdôrazňovať. Biológia v posledných desaťročiach prekonala a prekonáva búrlivý rozvoj, v ktorom sa podstatne rozšírili možnosti jej metodologických prístupov ku skúmanej problematike a zásadne sa zmenila aj spoločenská funkcia a celkový význam biologických vied. Adekvátne tomuto rozvoju vzrastá aj význam filozofickej — svetonázorovej a metodologickej problematiky

Toto zdôrazňovanie nie je nového dáta. Prešla do histórie aj prvá etapa tzv. vedomého využívania dialektickomaterialistických princípov v práci špeciálnych vied.

No práve skúsenosti — a povedzme priamo — niektoré negatívne javy tohto vedomého využívania filozofickej metodológie opätovne nastolujú otázku, ako vlastne správne chápať vzťah filozofie a špeciálnych vied, resp. ako narábať s najvšeobecnejšou filozofickou metodológiou.

V diskusiách o príčinách neúspechov pri vedomom využívaní najvšeobecnejšej filozofickej metodológie¹ sa poväčšine dochádza k takýmto záverom: Vina filozofie spočívala v tom, že namiesto všestrannej podnetnej metodológie poskytovala iba strnulý systém poučiek. A naopak, chyba pracovníkov v špeciálnych vedách sa vidí v nesprávnej interpretácii významu filozofickej metodológie, ktorej sa pripisovalo viac ako jej prináleží, a to akási verifikačná funkcia. Filozofický metodologický prístup z hľadiska takéhoto chápania sa stal „dostačujúcim dôkazom“, odsunoval k pasivite, či naturfilozofickým špekuláciám, namiesto toho, aby sa stal podnetom k prehĺbeniu bádania v istom smere. Z takéhoto nesprávneho ponímania — stotožňovania metodologického prístupu s výsledkami vedy vôbec — vyplýval aj záver, že najvšeobecnejší metodologický prístup predurokuje k absolútnym úspechom, či neúspechom.

¹ Tieto nedostatky, ako vieme, vážne poškodili faktografické napredovanie a aj dôveru v najvšeobecnejšiu filozofickú metodológiu.

Odtiaľ je už iba krok k deleniu vedy na „vedu“ a „pavedu“, z ktorých paveda sa odsudzuje, pretože nemôže poznanie obohatiť o nijaký fakt.

Nebolo by objektívne nevidieť, že možnosť vzniku tejto detskej choroby vedomého využívania najvšeobecnejšej filozofickej metodológie konkrétne v biológii tkvie aj v zložitosti skúmanej problematiky.

V tejto zložitej problematike je pre filozofa cestou ľahšieho odporu hlásanie všeobecných téz, bez vážneho zahľbenia sa do konkrétnej problematiky, z hľadiska ktorého stačí z tejto problematiky iba vyberať „na ilustrovanie“. Pre biológa je zasa jednoduchšie prijať za *dokázané* aj v špeciálnej konkrétnej problematike isté všeobecné tézy, ktorých správnosť z celkového hľadiska je evidentná. Realizácia tejto možnosti nesprávnej interpretácie bola však podmienená hlavne celkovou atmosférou dogmatického zjednodušovania problémov a uplatňovania rôznych represívnych metód voči nositeľom názorov odchyľujúcich sa od stanoviska uznávaných autorít, čo bolo také príznačné pre obdobie kultu osobnosti.

Hľadanie nových ciest je vždy ťažké a zložitú. Najmä keď získané skúsenosti jasne nasvedčujú, že zbaviť sa starých metód neznamená iba prejsť na druhú stranu, ale že je to predovšetkým problém hlbšieho poznania. Nemožno preto jednoducho nahraďiť pojem „mičurinská biológia“ pojmom „molekulárna biológia“ či „génová teória“, nemožno zrieknuť sa takých metodologických princípov, ako je jednota organizmu a prostredia, iba preto, lebo ho zdiskreditovali niektoré práce akademika Lysenka a jeho školy. Prejavom takéhoto chápania „naruby“ by bolo aj domnievať sa, že proces poznávania pravdy bude už teraz prebiehať ako priamočiary proces. Nejde o to, či vzniknú, alebo nevzniknú aj nesprávne zovšeobecnovania konkrétnych faktov, ale o to, aby sa vytvorila skutočne tvorivá atmosféra s voľnou výmenou názorov, v ktorej sa nájdu prostriedky, ako organicky (nie represívne) vylučovať nesprávne závery.

Publikácia *Filozofické problémy súčasnej biológie* mieri práve k tomuto cieľu, prispieva k hľadaniu nového, správnejšieho uplatňovania všeobecne metodologických aspektov v konkrétnej problematike špeciálnej vedy. Podľa zostavovateľky knihy a autorky úvodnej časti E. Filovej chce kniha netradičným spôsobom zainteresovať čitateľa do svetonázorovej problematiky biológie.

Aby dosiahla takúto zainteresovanosť, riadila sa zostavovateľka najmä týmito zásadami:

Prvou zásadou bolo zhromaždiť najdôležitejšie príspevky popredných pracovníkov o súčasných problémoch teoretickej biológie, ale aj práce riešiace užší čiastkový problém, ktorý má však široký dosah pre spomínanú najvšeobecnejšiu problematiku biológie. V takýchto prácach sa nevyhnutne stretne s filozofickým aspektom. Nastoľuje ho čoraz naliehavejšie a určitejšie sám dosiahnutý stupeň poznania v biológii. Svetonázorová polarizácia sa pritom realizuje schopnosťou, či neschopnosťou, postihnúť objektívnu dialektiku skúmaných javov. V zborníku preto nenájdeme špeciálne polemické state proti idealizmu v biológii, ale state, ktoré sa usilujú pozitívne riešiť určitú filozofickú problematiku. Pritom je veľmi pozitívnym aspektom poukaz na typičnosť, s akou vývin modernej biológie realizuje dialektiku poznania. Klasické obdobie rozvoja biológie, vrcholiace Darwinom, vytvorilo si predstavu špecifity živého adekvátne úrovni vtedajšieho poznania. Bola to predstava *výlučných* vlastností živého, ktoré nemajú nič spoločného s neživým. Dialektika poznania na tejto úrovni postihovala spoločné znaky živého iba v rámci živých druhov. No rozvoj nových chemických a fyzikálnych metód, aplikovaných v biológii už od konca 19. storočia, ktorý viedol k vzniku biochémie, biofyziky a iných hraničných vied, priniesol poznatky, ktoré poukázali na spoločné znaky živého a *neživého*. Ukázalo sa, že „živé telá sa skladajú z takých istých chemických prvkov, aké sa vyskytujú v ne-

živej prírode, že v nich prebiehajú také isté chemické reakcie a fyzikálne premeny a že podliehajú tým istým zákonitostiam ako v neživej prírode“. (Pozri úvod zostavovateľky.) Toto negovanie predstavy výlučnosti živého v klasickej biológii viedlo v mnohých ohľadoch k mechanistickým, prípadne neovitalistickým tendenciám, ktoré viedli i k negovaniu špecifity živého. Táto negácia však súčasne vyjadrovala prehĺbenie postihnutia objektívnej dialektiky, späťnosť jednotnej reťaze živého s neživým. To práve ukazuje súčasné najnovšie obdobie, v ktorom sa stáva čoraz zrejmejšie, že mechanické redukovanie biologického na chemické, či biochemické, nezodpovedá skutočnosti. Že takéto ponímanie bráni objektívnemu postihnutiu skutočnosti a dochádza tak k objavovaniu styčných bodov medzi klasickými disciplínami — morfológiou, geobotanikou a systematikou s biochémiiou, biofyzikou atď. Ukazuje sa, že tieto zdanlivo si cudzie disciplíny sa zrazu stretávajú na spoločnej platforme. Objavujú, že si majú vzájomne čo dať. Morfológom a geobotanikom pomáha riešiť ich vlastnú problematiku biochémia a biofyzika, a naopak, biochemické procesy možno hlbšie pochopiť iba v súvislosti s anatomickými, ekologickými atď. súvislosťami. Negácia negácie v tomto poznaní je teda dialektikou poznania živého na vyššej úrovni. Špecifitu živého nemožno redukovať na neživé, aj keď má spomínané spoločné charakteristiky s neživým, ale ju treba postihovať na vyššom stupni, ako to robila klasická biológia.

Druhou zásadou zostavovateľky bolo konfrontovať v zborníku názory ideove a geograficky čo najvzdialenejších autorov, ktorí sa však stretávajú na spoločnom poli úsilia o vedecké poznania. Táto konfrontácia, nakoľko ešte stále existujú ťažkosti s obstarávaním odbornej literatúry, bude akiste podnetom k zamysleniu, čo všetko sa často dostá vysoká a nepoznané bez rozdielu odsudzovalo a vylučovalo z vedy. V zborníku okrem úvodných komentujúcich štúdií nájdeme práce autorov, pracovníkov

v špeciálnych vedách, ktorí riešia filozofickú problematiku svojho odboru. Nájdeme aj práce autorov, ktorí sa nehlásia k marxizmu, napr. M. Calvina, L. v. Bertalanffyho alebo J. Needhama. Škoda, že nebolo možné vo všetkých tematických okruhoch, ktorým je venovaný zborník, dodržať takúto pestrú názorovú konfrontáciu. Iste je zaujímavé a poučné sledovať úsilie týchto autorov o prekonanie metodologických aspektov, ktoré brzdia súčasný rozvoj biológie. Pri tomto hľadaní sa živelne dostávajú na pozície blízke dialektickému materializmu.

Treťou zásadou zostavovateľky bolo, aby nešlo o zborník filozofických problémov biológie vôbec, ale aby publikácia zahrňovala príspevky iba k vybranému okruhu problematiky a koncentrovala sa na problematiku, ktorá sa javí z hľadiska súčasného biologického poznania ako najdôležitejšia. Týmto zborník predčí publikácie podobného druhu, ktoré boli o tejto problematike doteraz vydané.

Zborník je venovaný trom okruhom problematiky: *Podstata živého; Evolúcia organizmov a problém dedičnosti a Metodologické otázky biologického výskumu*. E. Filová uvádza publikáciu štúdiou, v ktorej presvedčivo odôvodňuje koncepciu celého zborníka. O niektorých aspektoch tejto koncepcie sme práve hovorili. Celkove analyzuje aj jednotlivé tematické okruhy, sledované v publikácii, a hodnotí prínos jednotlivých príspevkov k uvedeným témam. Štúdia je dobrou prípravou nielen pre štúdium obsahu vlastnej publikácie, ale je prínosom aj mimo rámca publikácie — ako hodnotenie celkovej tendencie vývinu vedeckého poznania v biológii a jeho periodizácie.

Okrem tejto vstupnej štúdie má každá časť knihy (každý tematický okruh) ešte samostatnú úvodnú štúdiu. Vzhľadom na spomínanú koncepciu publikácie, najmä okolností, že ide o práce, ktoré neboli vypracované ako čiastkové práce jednotnej publikácie ani ako práce, ktoré by si kládli za cieľ riešiť celú šírku problematiky vy-

týčeného tematického okruhu, organicky doplnujú tieto úvodné štúdie jednotlivé zložky publikácie v celok, ktorý dáva relatívne kompletný obraz aj z hľadiska historickej návaznosti týchto prác v celkovom kontexte vedeckého poznania súčasnej biológie. Úvodnú štúdiu k časti *Podstata živého* vypracoval J. Kamaryt, k časti *Evolúcia organizmov a problém dedičnosti* F. Čížek a k časti *Metodologické otázky biologického výskumu* akademik I. Málek.

J. Kamaryt v úvodnej štúdii *Nové prístupy k otázke podstaty života v súčasnej biológii* sústreďuje pozornosť na nutnosť nového ponímania podstaty živého, ako ho nastoluje súčasný vývin poznania. Substrátová a funkčná stránka podstaty života sa v priebehu vývinu poznania v biológii často absolutizovala, stavala proti sebe alebo sa ich vzťah zjednodušoval. Súčasná biológia na rôznych úrovniach výskumu dospela k poznaniu zákonitej jednoty organizmu, jednoty jej substrátovej a funkčnej stránky. No jednako sa napr. pri riešení problému vzťahu bielkovín a nukleových kyselín môžeme stretnúť s celou škálou názorov, v ktorých sa popiera táto ich zákonitá jednota a vytyčuje sa otázka priority jednej z nich či hľadanie nadradenosti v tejto dialektickej súvzťažnosti. Viazať podstatu života iba na jednu z týchto zložiek je vedecky neopodstatnené. Súčasná diskusia (najmä diskusia v SSSR) ukazujú naliehavú potrebu osvetliť tieto otázky novým spôsobom.

Z Engelsovej definície „Život je spôsob existencie bielkovín“ sa často vyvodzovalo a vyvodzuje, že marxizmus zdôrazňuje viac substrátovú stránku života. Toto stanovisko je zjednodušujúce, pretože Engels v druhej časti tejto spomínanej definície zdôrazňuje aj funkčnú stránku, nepretržitú premenu látok s vonkajšou prírodou, ktorej prerušenie vedie k rozpadu bielkoviny. Engels pritom, samozrejme, mohol budovať iba na dovtedy dosiahnutých poznatkoch. Dialektikomaterialistické stanovisko obhajuje jednotu funkcie a štruktúry; funkcia je adekvátna svojej štruktúre. Je interakciou

štruktúr. S týmto ponímaním úzko súvisí chápanie vzťahu časti a celku. Správnosť dialektikomaterialistického chápania potvrdzujú poznatky biológie o nutnosti chápania morfofyziologickej jednoty v modernej makrobiológii a požiadavky spätosti štruktúry a funkcie v molekulárnej biológii.

Keď si uvedomíme, ako je v chápaní podstaty živého u nás známa Oparinova koncepcia, musíme odobrovať výber statí pre túto časť, ktoré nastolujú práve nutnosť doplniť substrátové chápanie funkcionálnou zložkou života. Problém osvetľuje stať N. Calvina *Prenos informácie od molekuly k Marsu*; L. v. Bertalanffyho *Moderne koncepcie o biologickej adaptácii*; K. Gösslera *O základnom protirečení biologickej formy pohybu hmoty* a J. Needhama *Pohľad na Whiteheadovu filozofiu*.

Druhá časť publikácie — *Evolúcia organizmov a problém dedičnosti* prenáša čitateľa na inú rovinu základnej biologickej problematiky súčasnosti. F. Čížek v úvodnej štúdii *Problémy evolúcie a dedičnosť* poukazuje na dôsledky nesprávneho oddeľovania týchto dvoch problémov, v skutočnosti dvoch aspektov jedného problému. Veľkú pozornosť venuje všeobecnému vymedzeniu pojmu *vývoj*. Terminologické nejasnosti, vyplývajúce z pripisovania rôznych zmyslov pojmom *vývoj* a *evolúcia*, prípadne termínom *progres*—*regres*, podnecujú často zbytočné a neplodné spory. V otázke vzniku druhov, ktorá úzko súvisí s pojmom *evolúcie* v biológii, poukazuje na nutnosť správneho chápania, protirečenia medzi dedičnosťou a premenlivosťou. Toto protirečenie je hlavným zdrojom vývinu nových druhov, zdrojom vzniku možností pre prirodzený výber. No až prirodzený výber vytvára podmienky vývoja. Vo vzťahu nutnosti a náhody v procese vzniku druhov je taktiež veľa nejasností. Práve tak ako Lysenkova kritika Darwinovej neurčitej dedičnosti a jeho obhajoba iba určitej premenlivosti v podstate vylučuje náhodu, tak aj absolutizovanie náhody a štatistického charakteru evolučného procesu

sú absolutizácie metafyzicky od seba odtrhnutých zložiek, teda nedialektické riešenie vzťahu nutnosti a náhodnosti. Opätovne sa živo diskutuje o termíne „účelnosť“. Ak sa v súčasnej biológii pociťuje potreba používať tento termín, treba jeho obsah jasne diferencovať od staršieho významu tohto slova. Nijaké účelne vzniknuté javy v biológii neexistujú, existujú však účelne pôsobiace javy, ktoré sú výsledkom dlhého historického vývoja na základe celkom prirodzených príčin. Ďalším problémom spojeným s problémom evolúcie je forma prechodu od starého druhu k novému. V biológii sa často stotožňuje „skok“ so „zvratom“ a dochádza sa k popretiu postupnosti vo vývine.

K Čížkovej stati ešte poznámka k partii, kde sa vyjadruje k otázke dvoch smerov v súčasnej genetike a biológii vôbec (mičurinská biológia a génová teória). Zdá sa nám veľmi správne, ako celkove vymedzuje tento problém, totiž tak, že faktický, experimentálny materiál a jeho teoretické interpretácie sú v biológii dve veci, ktoré nemožno stotožňovať. Domnievame sa však, že dostatočne neuplatňujú predchádzajúce tvrdenie tieto vety: „Dnes je už jasné, že génovú teóriu nemožno v žiadnom prípade ignorovať, aj keď je možné polemizovať, pravda, na vedeckej úrovni, s niektorými jej hypotetickými závermi. Je konečne príznačné, že mnohí bývalí stúpenci „mičurinskej biológie“ opustili svoje bývalé stanovisko a plodne pracujú na problematike, ktorú prv odmietali.“ Prečo by nebolo možné dnes jednoznačnejšie konštatovať, čo v génovej teórii je nesprávne, ak to dokázal už aj sám rozvoj faktov, protirečiacich všeobecným metodologickým záverom génovej teórie, tým, ktoré sú mechanistické a metafyzické. Už sme uviedli, že isté správne zásady dialektickej, dynamickej koncepcie živého nie je možné zavrhnúť len preto, že boli zdiskreditované. Teória, samozrejme, vytyčuje istý smer zamerania vedeckej práce. Môžeme však povedať, že princíp jednoty organizmu a prostredia vylučuje možnosť zamerania sa

na skúmanie vnútornej zákonitosti a mechanizmu prenosu dedičných vlastností? Myslím, že by to nebolo správne, ak by k takémuto záveru došli sami biológovia, tobôž, aby ich filozofi k tomu nabádali.

F. Čížek hodnotí jednotlivé príspevky uverejnené v tejto časti:

Olenov: *Autosyntéza a progresívna evolúcia*; Goldovskij: *Biochémia a darvinizmus*; Čížek: *Druh ako kvalitatívna určitost živej hmoty*; Kamšilov: *Vzájomné vzťahy medzi organizmami a ich úloha v evolúcii* a Karpinskaja: *Vonkajšie a vnútorné vývinové faktory*.

Upozorňuje čitateľa aj na ďalšie state venované aktuálnym problémom evolúcie organizmov a dedičnosti, ktoré z technických príčin nebolo možné zaradiť do zborníka.

V tretej časti zborníka *Metodologické otázky biologického výskumu*, ktorá je uvedená rovnomennou štúdiou I. Málka, je čo do kvantity najväčší komplex problémov. Nové postavenie biológie ako vyspelejšej experimentálnej vedy nastolilo celý rad problémov, ako správne využívať vedecké disciplíny, ktoré sú pre ďalší rozvoj biológie nevyhnutné, napr. biochémia, biofyzika, matematika, kybernetika a pod. Tieto disciplíny sú nesporne prínosom pre biologické bádanie, ak sú správne interpretované. No v mnohých smeroch, ako uvádza akademik Málek, môžu viesť ich výsledky do slepej uličky. Tieto ťažkosti vyjadruje otázka: Kam až možno ísť pri riešení zákonitostí živej hmoty s metodickou a koncepciou výzbrojou „neživých“ prírodných vied, aby sa čo najviac využila, ale na druhej strane aby nevedla k plytkému mechanistickému pohľadu na biologickú problematiku? Iba adekvátny rast filozofickej dialektickej metodológie môže biológii vyzbrojovať v tejto zložitej situácii účinnou zbraňou. Marxistická filozofia, ako poukazuje akademik Málek, je pole nevyčerpatelných možností. Bolestné uvedomenie si nedostatkov z uplynulého obdobia nemôže zakryť túto skutočnosť. Pre plodnú spoluprácu filozofie a biológie sa vyty-

čuje tento program: „Filozofi musia teda pomocou biológov skúmať, ako sa uplatňuje dialektický vzťah častí a celku v živých sústavách, ako ďaleko ide o jednoduché vzťahy súčtové a v akej miere a v ktorých úsekoch sa uplatňujú zložité vzťahy vzájomných integrácií v časti nižších rovin vo vyššej rovine.“ (Pozri str. 323.)

Nemožno sa teda sťažovať, že biológovia dneška si nevedomujú poslanie a funkciu dialektickomaterialistickej metodológie. Treba tento program len čo najskôr a najplnšie realizovať.

Zostavovateľka sa v úvode sťažuje, že práve pre tretiu časť knihy bolo najťažšie vyberať príspevky, nakoľko väčšina prác sa zameriava na riešenie ontologických otázok spojených s chápaním rozličných stránok objektívnej existencie živých organizmov, a len málo prác „sústavne osvetľuje spôsob poznávania týchto stránok — zriedka dopĺňa ontologické úvahy aj metodologickými poznámkami k danému špecifickému problému“. Pritom práve tieto problémy reprezentujú ťažisko filozofickej problematiky súčasného vedeckého poznania. No aj napriek týmto ťažkostiam podarilo sa pripraviť prehľad, ktorý ukazuje (aj keď nie na rovnakej úrovni) najvýznamnejšie „smery rozvoja“ v tejto problematike. Sú to state:

Gnedenko: *O úlohe matematických metód v biologických výskumoch*; Majskij: *O rozhodujúcom význame biologických výs-*

kumov pri aplikácii fyzikálnych a chemických metód pri štúdiu prejavov života; Málek: *Historická metóda a experiment*; Čížek: *K metodologickému významu kybernetiky v biológii* a Poršnev: *Stav medzných problémov biologických a spoločensko-historických vied*.

Práve z tejto časti by malo vyjsť čo najviac podnetov k rozvoju nového ruchu v tejto oblasti filozofickej práce.

Záverom treba ešte raz konštatovať, že ide o podnetné a užitočné dielo. Na všetky pozitívne stránky a podnety, ktoré sú obsiahnuté v jednotlivých príspevkoch, nebolo možné v recenzii poukázať. Cieľom recenzie bolo viac upozorniť na problematiku knihy a stanovisko k jednotlivým stadiam a názorom musí zaujať každý čitateľ sám. To je nakoniec vlastný zmysel publikácie.

Poznámka na margo vydavateľstva. Želáme si, aby sa mu v budúcnosti podarilo pružnejšie zabezpečovať vydanie takýchto prác, čo iste závisí predovšetkým od situácie v polygrafickom priemysle; ďalej si želáme, aby naďalej vytrvalo v cielavedomom edičnom úsilí, aké reprezentuje aj vydaná publikácia. Úloh v tomto smere je stále nemálo. Sú to nielen diskusie o filozofickej problematike základných odborov vied, ale aj o inej problematike, ako napríklad diskusia o filozofii človeka, základné stanoviská jednotlivých smerov súčasnej buržoáznej filozofie a pod.

Emília Illeková

NA OKRAJ DVOCH PUBLIKÁCIÍ O ZAČIATKOCH NÁRODNÉHO OBRODENIA*

Je potešiteľné sledovať, ako sa poznanie o historickom vývine nášho národa systematicky dotvára a kompletizuje, ako sa so stále väčšou istotou smeruje k relevácii objektívnej historicity tohto procesu a usústavňovaniu jeho mnohostranných duchovných manifestácií. Osudy, udalosti, deje a osobnosti viažuce sa k Slovensku nielen v epoche už nepochybnej existencie novo-

dobého slovenského národa, ale aj v epoche feudálnej podrobenosti a prebúdzania sa slovenskej národnosti dostávajú podobu určitej kontinuity, vnútornej zákonitosti a

* *K počiatkom slovenského národného obrodzenia*, zborník štúdií, Vydavateľstvo SAV 1964; *Ján Hollý očami svojich súčasníkov*, Pamäti a dokumenty, SVKL 1964.